

Houden beleidsmakers eigenlijk wel van de burger?

Kwadraet pleit voor cocreatie van het beleid

In 2012 blies de Stichting-Lodewijk de Raet zestig kaarsjes uit. Sinds deze 'volkshogeschool' ontstond, vormt actief burgerschap een rode draad binnen haar werking. Dit jaar koos de organisatie een nieuwe roepnaam: Kwadraet. De bijbehorende baseline 'cocreatie werkt' benadrukt opnieuw inspraak en participatie. Reden genoeg om naar Gent-Sint-Pieters te sporen voor een goed gesprek met directeur Yves Larock over burger en beleid.

TERZAKE
INTERVIEWT
YVES LAROCK

Yves Larock is directeur van Kwadraet.

Maatschappelijke investering laten renderen

TerZake: Een open startvraagje: Waarom blijft burgerparticipatie vandaag nog steeds belangrijk?

Yves Larock: Ik denk aan verschillende zaken. In eerste instantie aan de kloof tussen burger en politiek. De representatieve democratie werkt niet zoals we het ons kunnen inbeelden. Ons politiek systeem stoot op grenzen. Ik volg de auteurs die pleiten voor een evolutie naar een meer deliberatieve democratie.

Een tweede reden vind ik persoonlijk erg logisch, maar wordt slechts zelden gemeld als een pro van burgerparticipatie. De samenleving investeert heel wat middelen in het onderwijs. Van de kennis en competenties die mensen daar opbouwen, maken bedrijven, de zorg- en andere sectoren nuttig gebruik. Maar wanneer de samenleving wil nadenken over maatschappelijke uit-

dagingen, worden die kennis en competenties amper aangesproken. Het zou 'slim' zijn om die investering in knowhow beter te laten renderen. Vandaag is het gros van de mensen goed opgeleid. Benut die kans!

Participatie versterkt natuurlijk ook de rol van de burger. Daarmee bedoel ik twee zaken. Eén: Wanneer ik zelf deelneem aan een inspraakvergadering, dan zie ik mensen groeien op het moment dat ze het woord nemen. Een burger die zijn burgemeester kan aanspreken, krijgt meer eigenwaarde. Twee: Participatie maakt de burger ook 'mede-eigenaar' van het beleid. Inspraak zou afdwingbaar moeten zijn voor de mondige burger van vandaag. Verhef participatie tot een grondwettelijk recht, vind ik een mooi strijdpunt.

TerZake: De Stichting-Lodewijk de Raet heeft een lange voorgeschiedenis met actief burgerschap, participatie, ... De voorbije decennia evolueerde een en ander. Welke grote actuele uitdagingen ziet

“

Verhef participatie tot een grondwettelijk recht!”

u voor een sterkere betrokkenheid van burgers bij het beleid?

Larock: Hier bij Kwadraet stellen wij vast dat participatie – ook vandaag nog – dikwijls op een louter instrumentele manier wordt ingezet door lokale overheden. Participatie als middel dus. Soms omdat overleg met de burger verplicht wordt door een of andere juridische regel. Denken we maar aan milieuraden en gecoro's. Soms omdat beleidsmakers via participatie vooral op zoek zijn naar een draagvlak voor hun eigen beslissingen. Dat is een zuivere top-downbenadering: de bevolking overtuigen van de ideeën van de overheid.

Dialogo met impact

TerZake: Beleidsmakers opperen inderdaad wel eens dat men bij grote investeringsdossiers misschien meer zou moeten inzetten op 'overtuigen via communicatie' dan op 'betrekken via participatie'. Wat denkt u daarvan?

Larock: Dat werkt niet. Mensen voelen al snel aan: 'Het beleid is al beslist'. Ik kan het niet met studies bewijzen, maar ik denk dat vele mensen dan afhaken en niet meer naar inspraakvergaderingen zullen komen.

Met Kwadraet streven wij naar een échte dialoog. Daarbij moet je rekening houden met twee voorwaarden. Mensen moeten kunnen meepraten én ze moeten invloed kunnen uitoefenen. We halen de inspiratie daarvoor bij de filosoof-socioloog Jürgen Habermas en zijn ideeën over de 'communicatieve dialoog'. Dat meepraten lukt meestal wel: de lokale participatieprocessen zijn in principe wel toegankelijk. Maar écht invloed hebben op de beslissingen ligt vaak minder voor de hand. Burgers moeten een impact kunnen hebben, niet alleen wanneer de ideeën al gevormd zijn, maar liefst veel vroeger in het beslissingsproces.

De professionalisering van de gemeentediensten zorgt voor nog een andere uitdaging. Ambtenaren zullen het niet altijd zo bekijken, maar zij kunnen relatief veel tijd besteden aan een bepaald vraagstuk: het probleem analyseren, plannen bedenken, overleggen met experts ... Ambtenaren hebben de tijd voor een grondig onderzoek. Burgers hebben die tijd niet! Zij haasten zich na een lange dagtaak naar een participatievergadering. Daar vormen ze zich op grond van een paar uiteenzettingen van de betrokken ambtenaren en/of experts een mening vormen over een dossier en krijgen dan een half uurtje – allemaal samen – om hun zeg te doen. Zelfs burgers die informatie vooraf bestuderen, hebben sowieso minder tijd voor inwerking en persoonlijke meningsvorming dan de ambtenaren.

Ambtenaren die dat 'minder-tijd-probleem' goed beseffen, worden misschien wat milder tegenover de burger. Dan begrijpen ze misschien waarom die burger soms opmerkingen maakt die wat naast de kwestie zijn. Misschien helpt dat besef ook om participatieprocessen anders vorm te geven.

Verder zie ik als moeilijkheid dat de professionalisering van de diensten zich vooral situeert op het technische vlak. Met Kwadraet zouden we het bijzonder zinvol en boeiend vinden om binnen zo veel mogelijk overheden een aantal ambtenaren op te leiden tot procesbegeleider voor participatie.

TerZake: Is dat een pleidooi voor een vorm van referentiepersonen 'participatie-kunde' binnen overheidsdiensten?

Larock: Inderdaad, mensen die weten hoe je de bevolking kan betrekken, hoe je een traject uittekent waarbij de bewoners tevreden terugkomen naar de volgende vergaderingen ... Onze organisatie koestert de ambitie om in zo veel mogelijk gemeenten het vormingsprogramma "Overleggen met de burger" te begeleiden. Niet voor onze eigen winkel, maar vooral omdat we overtuigd zijn dat die competentie-ontwikkeling erg nuttig is. Trouwens, gemeenten moeten dan ook niet elke keer dure consultants inhuren als procesbegeleider.

kwadraet
cocreatie werkt

© Yves Larock

Cocreatie

TerZake: Kwadraet hanteert als slagzin 'cocreatie werkt'. Wat betekent die term cocreatie nu precies? Wat is de meerwaarde?

Larock: We willen overheden, ambtenaren én burgers vertrouwd maken met cocreatie omdat je via cocreatie elke uitdaging effectief aanpakt. We willen de reflex versterken om bij het aanpakken van lokale uitdagingen iedereen samen te brengen die op een of andere manier iets te maken heeft met de uitdaging in kwestie. Alle stakeholders moeten samen kunnen bekijken hoe de uitdaging eruit ziet en wat eraan gedaan kan worden.

Ik geef een praktijkvoorbeeld. Kwadraet ging in het voorjaar in op een vraag van Ninove. Het lokale bestuur stelde vast dat een aantal woonkernen slaapdorpen waren geworden. Voor de stad was de uitdaging hoe daar

meer dynamiek tot stand kon komen en besliste om het project 'Dynamiet in de dorpen' op te zetten. In vijf dorpen werden met en voor de bewoners actieve bijeenkomsten ingericht rond het thema 'De toekomst van ons dorp'. Hieruit ontstonden kleine, nieuwe initiatieven die de lokale dynamiek nu effectief te goede komen.

In een cocreatief proces verwoorden en verbeelden de betrokkenen dus de gewenste toekomst voor de uitdaging in kwestie. Gaan ze samen na wat behouden en versterkt kan worden en wat concrete nieuwe acties zijn.

TerZake: Cocreatie gaat dus niet alleen over mee-praten, maar ook over mee-doen. Begrijp ik dat goed? Komt ook de uitvoering voor een stuk in handen van de bewoners?

Larock: Dat klopt. Op de bekende participatieladder is dat de trede van co-productie: overheid en burgers die samen zaken realiseren. In Vlaanderen is die logica nog niet erg aanwezig. In Nederland vind je heel wat meer praktijkvoorbeelden van coproductie.

TerZake: De Stichting-Lodewijk de Raet lag mee aan de basis van de eerste gemeentelijke adviesraden in Vlaanderen. Wat is vanuit het concept cocreatie het belangrijkste advies wat u kan meegeven aan deze overlegorganen?

Larock: Adviesraden moeten zich vooral meer openstellen. Dat is mijn belangrijkste boodschap. Bijvoorbeeld: een cultuurraad stelt vast dat het plaatselijke cultuurcentrum vooral een standaard publiek aantrekt en amper jongere of allochtone bezoekers heeft. Dat adviesorgaan kan daarover zelf nadenken in besloten kring óf het kan overleggen met alle betrokkenen. Dus ook met de doelgroepen in kwestie. Waarom geen bijeenkomst van de adviesraad openstellen voor de minderheden in de gemeente? Die cultuurraad moet dan wel beschikken over een inventaris met alle relevante actoren. Of zelf onderzoeken welke groepen of personen ze best kan aanspreken. De reflex zou dus moeten groeien om belanghebbenden te betrekken. Eenmalig of permanent.

Liefde is ...

TerZake: Wat zou je, tot besluit, nog als oproep willen meegeven aan alle lokale beleidsmakers?

Larock: Wij hebben alleszins één duidelijke vraag die we graag voorleggen aan alle lokale overheden: 'Zien jullie de burger graag?'. We vinden dat echt een belangrijk punt. Ik heb het natuurlijk niet over de 'grote liefde', maar over een vorm van warme appreciatie, over de burger belangrijk vinden ... Vanuit een graag zien, kan de overheid de burgers op een betere manier betrekken: beter rekening houden met het drukke leven van de burgers, meer werk maken van toegankelijke processen, milder zijn voor vervelende tussenkomsten op inspraakvergaderingen ... tot en met het aanspreken van collega-ambtenaren die zeuren over 'lastige burgers'.

Meer info

Meer achtergrondinformatie over Kwadraet en het concept cocreatie vind je op de website van deze vormingsinstelling: www.kwadraet.be.

Je vindt er ook uitleg over het boek 'Cocreatief leiderschap: Mierenspel', geschreven door Yves Larock en Sven De Weerd, waarin cocreatie wordt beschreven als de gepaste benadering van complexe uitdagingen in organisaties en samenleving. De auteurs beschrijven daarbij vijftien krijtlijnen voor een participatief leiderschap dat de verantwoordelijkheidszin van participanten (opnieuw) aanwakkert en mikt op zelfsturing bij het realiseren van verandering.